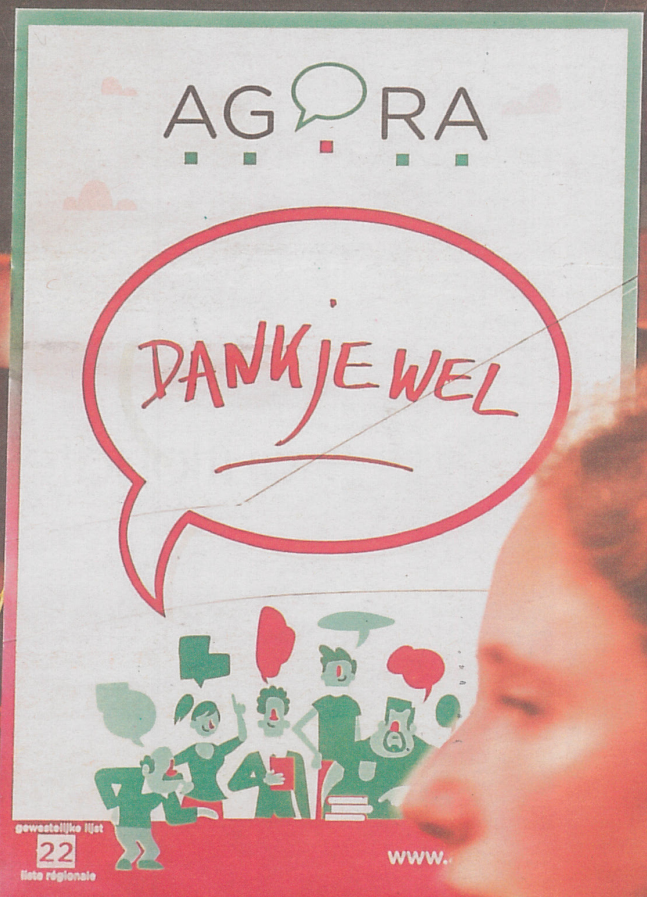

AGORA Na het succes de weerstand

DE TELOORGANG VAN DE FILATELIE
'Jongeren kennen de postzegel niet meer'

MIVB PLANT TESTS IN WOLUWEPARK
Zelfrijdend busje komt eraan

De landschapsschilder volgens de landschapsarchitect

Brussels landschapsarchitect Bas Smets blijft druk bevestigd. Zowel in het buitenland, als in eigen stad - waar hij zich onder meer buigt over het Rijksadministratief Centrum, het Sint-Lazarusplein, het Beeldkwaliteitsplan voor het Kanaal en het masterplan rond de Kapellekerk. Maar tussendoor keerde hij ook even terug naar zijn wortels als landschapsarchitect, met enkele kleine maar fijne projectjes rond schilder Pieter Bruegel.

— MICHAËL BELLON

Bureau Bas Smets verruilde eind vorig jaar, op zijn tiende verjaardag, zijn bureau aan de Vlaamsepoort voor de hoogste verdieping van een van de torens aan Madou. Met wat verbeelding kan je van daaruit in het riante panorama van onze heuvelachtige regio duiken, die ook een rol speelt in de schilderijen van Pieter Bruegel. Die laatste zijn nu het onderwerp van enkele tentoonstellingsprojecten van het bureau.

"Ik ben al heel lang geïnteresseerd in landschapsschilderkunst," zegt Smets. "Op conferenties begin ik vaak over 'De uitvinding van het landschap', zoals ook onze tentoonstelling van twee jaar geleden in Bozar heette. Ik koppel de oorsprong van landschapsarchitectuur eerder aan landschapsschilderkunst dan ze te zien als een derivaat van de architectuur. Mijn landschapshelden waren vooral Joachim Patinir, Rogier van der Weyden, en Jan Van Eyck met zijn *Maagd van kanselier Rolin*. Maar ook Bruegel is natuurlijk meer dan de gekarikaturiseerde boerenbruegel uit Suske en Wiske. Volgens Veronique Bücken van de Musea voor Schone Kunsten is hij zelfs de eerste echte landschapsschilder, omdat hij zijn landschappen niet meer louter om de symboliek schildert."

U hebt zeven van zijn schilderijen 'gestript' en in een kleine reeks in de Hortahal gehangen, en u hebt ook een landschap 'nagebouwd' in Dilbeek.

BAS SMETS: Toen Stefan Devoldere (hoogleraar en voormalig Vlaams Bouwmeester, red.) vroeg om mee te werken aan het wandelparcours 'De

blik van Bruegel' in Dilbeek, leek het me interessant om eens een landschap te creëren op basis van een schilderij in plaats van omgekeerd. Ik wilde werken met een fragment uit een schilderij, omdat Bruegel zelf ook werkt met fragmenten van landschappen. Hij fotoshopt als het ware exemplarische landschappen bij elkaar uit fragmenten die hij zag en schetste in Brabant of op reis in Italië. Die werkwijze sluit aan bij wat wij met het bureau doen. Ook wij proberen op basis van fragmenten van een bestaand landschap een geslaagde compositie te maken voor onze ontwerpen. Ook wij werken met compositie, perspectief, schaal, en het aanbrennen van details in een coherent geheel.

U hebt dus de schilderijen van Bruegel ontleed alsof het foto's of reproducties van een werkelijkheid waren. Zoals u zou doen met uw reguliere projecten.

SMETS: Om telkens te focussen op lucht, begroeiing, bebouwing, water enzovoort, zijn de onderwerpen van het beperkt aantal schilderijen te verschillend. Maar wat wel een belangrijke rol speelt in de compositie van de meeste

schilderijen zijn de bomen. Bij Bruegelspecialist Manfred Sellink kan je lezen hoe Bruegel vaak tekent van op een klein verhoog vlak bij een grote boom van waaruit je blik de diepte in wordt geleid. Ook in de rest van het landschap spelen bomen een prominente rol. Door heel eenvoudig met Photoshop alleen die bomen uit de schilderijen over te houden, komt er telkens een zigzagstructuur bloot te liggen.

Die beelden hangen allemaal in de Hortahal, maar één schilderij is heel bijzonder, namelijk het apocalyptische *De triomf van de dood*. Daarop zijn een aantal skeletten de laatste bomen aan het kappen. Er staat dus geen enkele boom meer recht, alleen nog twee dode bomen en een aantal galgen. Twee klassieke galgen, en twee houten folterwielen op staken waarop de gefolterden geradbraakt werden. Onze hypothese is dus dat de bomen, met de vele vogels die er bij Bruegel altijd op zitten, een symbool en een drager van leven zijn, terwijl de dode stammen op het zeer harde schilderij van *De triomf van de dood* een marteltuig en een instrument van de dood worden.

Dat landschap van 'De triomf van de dood' is nu in Dilbeek te zien.

SMETS: Een schrijver uit Dilbeek heeft op middeleeuwse wijze, zonder nagels of vijzen, die zwartgeblakerde wielen nageemaakt, en die hebben we geplaatst op een heuvel die lijkt op de heuvel van het schilderij. En waar Bruegel vaak met een kwinkslag een wrede waarheid verhult, hebben wij het omgekeerd en met de hulp van Natuurpunt beplanting gezaaid in de hoop dat vogels die wielen ook zouden gaan gebruiken als rustplaats.

Voor uw bureau zijn bomen ook vaak een structurend element. Maar waar in de landschappen van Bruegels de cultuur punctueel de natuur binnendringt, komt het er als landschapsarchitect nu vaak op aan homeopathische dosissen natuur in de stad binnen te brengen.

SMETS: Ook voor ons zijn bomen een manier om ruimte vorm te geven, en een drager van leven. Die paar bomen van onze installatie Horta Horizons die nu tussen de ingang van Bozar en de werf van BNP Paribas Fortis staan, geven meteen een heel andere geur, een bepaald geluid, en een andere luchtvochtigheid aan die omgeving. Die kleine boompjes maken die grote werf erachter aanvaardbaar. Als je in een straat woont waar

bomen staan, is de luchtkwaliteit meteen veel beter. Daarom zijn die punctuele interventies ook belangrijk. Op het Sint-Gillisvoorplein zijn we min of meer verplicht geweest om bomen te planten, terwijl ik het eerder als een Italiaans plein zonder bomen had opgevat, maar ik ben nu zeker niet rouwig om de zeven mini-oases die we er na de reacties van de bewoners hebben gecreëerd. Ook voor het Lazarusproject tussen de Noordwijk en Pacheco plannen we een vallei van bomen.

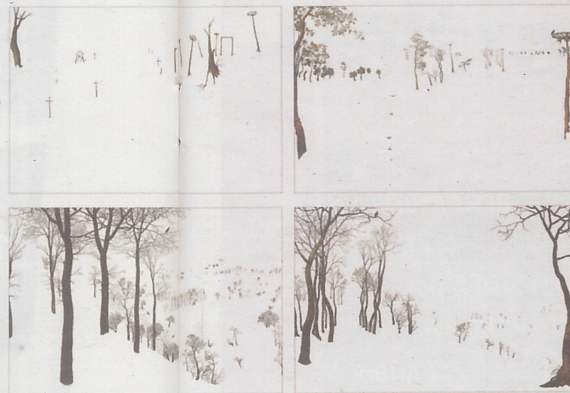
En hoe vermijd je dat bomen een bloedeloos excuus worden voor een bot bouwproject?

SMETS: Je moet zoeken naar technieken om in een stedelijke omgeving bomen te kunnen planten die vijftig jaar later nog altijd blijven groeien. Daarvoor moet je nu al soorten kiezen die tegen de klimaatverandering zullen bestand zijn. Het experimentele karakter van ons evolutief park aan Thurn en Taxis, waarvan we de groei nog altijd begeleiden en bijsturen, helpt ons ook om bij complexere projecten zoals in Arles het aanplantingsproces van pioniersgewassen tot de edele boomsoorten te versnellen.

Als je kunstmatig bevoeit, moet je dat doen op een manier die toch de wortelgroei stimuleert. Maar

© BOZAR - YANNICK SAS

Bas Smets en zijn bureau ontwikkelen een methode om landschappen minutieus te ontleden. Met die methode wordt het belang van bomen in het werk van Bruegel belicht.

Bas Smets op het dak van de Madoutoren, waar zijn bureau gevestigd is.

© NAN PUT

daarnaast moet je ook zoeken naar manieren om bomen in een verharde omgeving toch toegang te geven tot regenwater. Daarvoor kijken we nu in Lyon, Arles en Parijs hoe we regenwater ter plekke kunnen opvangen en een natuurlijke aquifer

maken, een waterhoudende laag onder een plein een straat of een voetpad. Als je de klimaatsystemen van steden kan hacken met technieken die je kent van gelijkaardige natuurlijke omgevingen, dan hoeft geen excuus te zijn. ■

De Blik van Bruegel: reconstructie van het landschap, 'Des craeyen ende raven aes' tot 31 oktober.

De landschappen van Bruegel, nog tot 23 juni. Bas Smets in gesprek met Bruegelkenner Manfred Sellink, 11 juni, 20 uur.

Horta Horizons, outdoor installatie, nog tot 30 juni. www.bozar.be